

LIMBII ROMÂNE DE ASTĂZI ȘI INFLUENȚA MEDIA (DAR NU NUMAI)

Prof.univ.dr. Dumitru TIUTIUCA,
Univ. „Danubius”, Galați

Abstract

The paper entitled *Remarks on Contemporary Romanian Language* reviews some specific phenomena frequently considered to display „negative” values, regarding the presence of particular facts occurring in our contemporary Romanian language, some of them being determined and promoted by the powerful media influence exerted within nowadays society. Actually, this kind of „paradigmatic change”, which has been present also with the language domain, occurs within the larger European and Postmodern milieu. The author’s premises lie in the fundamental idea that language turns into a living organism and consequently points out „the metamorphosis of living”: it is born, grows and dies, shows internal deformations, namely „the pathologies” called „language mistakes”, as well as various complexes and syndromes etc. Among these, there are brought into discussion the intricate issue of Romanian language as of Latin origin, the acute offensive of Anglo-Saxon, Italian and Spanish neologisms, the contradictions occurred between their written and spoken forms, the persistence of „stereotype language” within structures, the pronunciation of foreign words, avoiding cacophonies, the aggression of the licentious and so on.

Hotărît lucru, înainte de toate, *limba este un organism viu*. Dacă nu ținem cont de această realitate, teoria va eșua, cu siguranță, pînă la a deveni contra-productivă. Limba este un sistem natural, ca oricare altul, cu excepția limbilor artificiale, evident. Aceasta înseamnă că au o evoluție, au ceea ce latinii numeau prin *genium*: se nasc, se dezvoltă și se sting, mor, dovadă că astăzi vorbim despre *limbi vii* (sau moderne) și *limbi moarte* (cele devenite clasice). *Organicismul* a fost (și este) o filozofie foarte veche a vieții opusă *mecanicismului*. Limba poate deveni produsul mecanicismului în cazul limbajelor „construite” pe calculator, numai că și acelea, inclusiv limbile artificiale, gen *esperanto*, urmează tot modelul limbilor naturale. O limbă are o istorie pe care o cercetează specialiștii în așa numita „Istorie a limbii”. Odată cu formele evoluează și sensurile, ceea ce ne dezvăluie „Semantica” și așa mai departe. Poate că nicăieri, ca în republica Moldova, nu se vede mai bine această evoluție, care se transformă în progres. Între cum se vorbea acum 15 ani, la TV Moldova, și cum se vorbește astăzi, este o diferență enormă; în sens bun, evident.

O limbă există prin și pentru vorbitorii ei. De aici decurg toate funcțiile limbii nominalizate de lingviști, una la fel de importantă precum cealaltă. Dispariția limbii este legată de dispariția vorbitorilor ei, cum s-a întîmplat, destul de aproape de noi, cu dialectul istro-român. Din cauza acestui fapt, o limbă capătă un statut internațional, acesta crescînd cu cît numărul vorbitorilor ei este mai mare. Dar numai acest criteriu nu este suficient, pentru că intervine *prestigiul* limbii, altceva decît statutul *stricto-senso*, pentru că acesta este puternic valorizat. Și atunci, contează în evaluare și alte criterii, în special cele economice și militare, adică puterea pe care vorbitorii unei limbi o au, la un moment dat, în lume. E cazul actual al limbii engleze, vorbite tot mai mult pe glob, în comparație cu limba franceză aflată, în ciuda mișcării francofone, susținute de statul Francez, în pierdere de popularitate și prestigiu. Pe de altă parte, alte limbi, cum ar fi chineza, este vorbită de miliarde de oameni, dar nu are nici răspîndire, nici prestigiu de limbă internațională, deși congresele internaționale o declară limbă „oficială” a respectivei reuniuni; asemănător este și cazul limbii ruse.

Fiind un organism, fiind „vie”, limba cunoaște aproape toate *fenomenele maladive* ale acestuia. În primul rînd, se poate îmbolnăvi, existînd chiar „o patologie” a limbilor. Mai întîi, manifestă niște *simptome* ale unor boli ce din acute pot deveni cronice. Acestea se pot transforma în *sindromuri* și *complexe*. Și limba română actuală are așa ceva. Despre multe dintre acestea am scris într-o carte intitulată *Cultură și identitate*.¹⁷ Despre acestea, dar și despre altele, vom vorbi în continuare.

Începem observațiile noastre cu *latinitatea limbii române* care a constituit un subiect grav și pasional de dispută, în timp, nu numai astăzi. Amintim aici doar *latinismul*, curent care s-a manifestat puternic în secolul al XVIII-lea și a fost susținut activ, pînă la exagerare, de reprezentanții Școlii Ardelene. Ce a făcut posibil acest curent, cu reverberații pînă astăzi, a pornit de la nerecunoașterea

¹⁷ Ed. Junimea, Iași, 2005.

drepturilor „națiunii” române în contextul ocupației Transilvaniei de către Imperiul Austro-Ungar. Ideea latinității venea însă de la cronicari, pe aceeași idee de a răspunde deformărilor istoriografice care desconsiderau tendențios jignitor originea limbii române. Teoria cu „pușcăriașii Romei” care ar fi fost colonizați în Dacia, pentru a scăpa Imperiul roman de ei, își are simburile de adevăr, și credem că aceștia nu erau alții decât creștinii persecutați la Roma, omorâți sau băgați în închisori și mai apoi expulzați, pentru simplul motiv că ei nu mai credeau în zeei Antichității romane, ci în Iisus Dumnezeu. În sprijinul acestei realități vine și faptul că unii lingviști cred că limba dacilor avea structuri pre-latine, ceea ce ar explica ușurința asimilării latinei de către băștinași, în complicatul proces de romanizare.

Latinitatea s-a constituit, de atunci încolo, o cetate de apărare, cu tot ceea ce înseamnă aceasta: bătălii (cîștigate sau pierdute), căutarea de noi argumente pentru ca ele să ia locul presupuzițiilor fără acoperire, foarte puternice altfel (vezi pilda cu piatra nebunului și strădania celor o sută de înțelepți de a o scoate din mare!) și așa mai departe. Ca în orice bătălie s-au făcut și exagerări, pentru că în luptele pe viață și pe moarte, intervin și alte principii admise, precum machiavelicul „*scopul scuză mijloacele*” sau mai pe românește „*cui pe cui se scoate!*” În spațiul actualei Moldove, ca și în cel al Ucrainei, mai ales în timpul ocupației rusești, s-au întîmplat evenimente asemănătoare, toate privind *deznaționalizarea* prin cel mai simplu și mai eficient mijloc: înlocuirea limbii materne, a credinței și a tradițiilor cu altele. Nu mai insistăm.

Pentru limba română efectul a fost grav, la fel, cu urmări pînă astăzi și el este cu atît mai regretabil pentru că, la nivelul secolului al XXI-lea, se mai înlocuiește hilar și bizar, argumentul științific cu cel neștiințific, de obicei politic. Nici copiii de grădiniță nu mai pot crede astăzi că limba română este de esență slavă, că limba română este altceva decît limba moldovenească, chiar dacă acest lucru mai este afirmat de șefi de stat sau academicieni... Se vede că limba este, paradoxal, și cea mai vulnerabilă marcă a identității unui popor, dar și cea mai puternică, în același timp, pentru că altfel, este aproape inexplicabil, un „miracol”, cum au spus-o străinii, ca să se conserve romanitatea românească într-un context, chiar și numai lingvistic, ne-roman și ostil, istoric vorbind.

Un alt aspect, al actualității chestiunii latinității limbii române, vizează și impactul produs de dese schimbări de reguli ortografice, în România. Discuțiile nu s-au încheiat nici astăzi, iar cel mai evident fapt privește chiar actuala ortografie care prin introducerea scrierii cu *î* (î din a, cum se spune), se crede că se dă limbii noastre un mai evident strai latin. Ceva este să scrii *pîne, mâine* și cu totul altceva *pîine, mîine...?! Numai că formele sîn, rîu și altele, scrise astfel, pierd tocmai dorita culoare latină, pentru că, etimologic, ele aveau în loc de *î*, vocala *î*. Comenta norma academică, cu știuta-i ironie, Ștefan Cazimir: „Trebuie să precizăm că *î* în limba română provine din toate cele cinci vocale ale limbii latine. Ca să redăm fizionomia latină a tuturor cuvintelor de această origine ar trebui să scriem cu cinci feluri de *î!*”¹⁸ Chiar cuvintele cu prefixe și cu rădăcina începînd cu *î* și care, conform regulilor actuale se scriu: *preîntîmpina, reîncepe* etc., destul de frecvent ele apar sub forma: *preântîmpina, reâncepe* etc., dar și generalizarea scrierii cu *â*: *ânainte, ântîi* etc.*

În ceea ce privește *sînt* înlocuit cu formele *sînt* și celelalte, ele au fost introduse de mișcarea latinistă fără susținerea etimologică sau a realității limbii vorbite. Oricum, deși această nouă ortografie reprezintă o hotărîre a Academiei române, publicațiile și editurile din România scriu fiecare cum consideră de cuviință.

O permanentă dispută se poartă între *normă și greșeală în limbă*. Se face foarte mult în ceea ce privește „*cultivarea limbii*” române, inclusiv prin rubrici specializate susținute la posturile de radio sau TV de către reputați lingviști, se scriu „gramatici ale greșelilor” etc., nu numai pentru limba română, ci și pentru altele etc. Problema problemelor este însă următoarea: cine poate garanta că, ceea ce este astăzi considerată greșeală, nu poate deveni mîine ... normă? Discuțiile provocate de apariția noii ediții a DOOM II justifică această întrebare firească; la fel, dacă privim atenți evoluția limbii române. Aceasta nu exclude efortul benefic de a ține limba cît mai unitară, cît mai coerentă, pentru a-i permite, astfel, să-și manifeste în întregime funcțiile ei.

O contradicție gravă se observă între *forma scrisă* și cea *orală* a limbii, asemănătoare împărțirii populației în foarte bogați (puțini) și foarte săraci (destul de mulți). Prima este, de departe, mult mai îngrijită ca logică și corectitudine gramaticală, raportate la normele limbii literare, la forma „standard”. Trebuie să observăm și aici că, uneori, conceptul de „*limbă literară*” se amestecă cu cel de „*limba literaturii*”, care este cu totul altceva. Lipsa de cultură, determinată de o instrucție superficială

¹⁸ Gogu și gogomanii, în: „România literară”, 5 / 2000

și nemotivată (cu toate implicațiile socio-politico-culturale ale acestora), face ca limba vorbită să arate, plastic vorbind, exact ca și îmbrăcămintea unui om sărac și murdar: ilogică mai mult decât logică, sincopată, eliptică, plină de anacolute, cuprinsă în propoziții simple; sînt destui, printre noi, chiar și persoane cu o instrucție mai evoluată, care nu pot să ducă o frază pînă la sfîrșit sau să scrie o cerere clară. Nu este cazul să ne mai ducem la Atlasul Lingvistic al Limbii Române, pentru a constata acest fenomen. Este suficient să privim unele emisiuni, cum ar fi *D'ale lu'Mitică* (TVR 2) sau a citi mesajele de pe multele „Forum-uri” de pe Internet.

Un alt aspect al aceleiași chestiuni. Evoluția firească a limbilor poate conduce și la *depărtarea limbii scrise, la un moment dat, de vorbirea ei*, ceea ce face scrierile mai vechi, să zicem, greu inteligibile. Această realitate trebuie să ne determine ca, pe lîngă edițiile de opere, care se adresează specialiștilor filologi, să apară și altele, „populare”, în sensul de actualizare a limbii, așa cum se procedează cînd traducem un scriitor într-o altă limbă sau cum fac toți ceilalți cînd își editează scriitorii vechi. Un Montaigne sau un Shakespeare, publicați astăzi în varianta medievală a limbii lor, ar fi de neînțeles pentru cititorii veacului XXI-lea. Aceasta ar fi, într-adevăr, o traducere „din română în română”, nu precum cele solicitate de unii anacronici... din „moldovenească în română”!?

Un important complex este însă cel al *intraductibilității* limbii române și el este strîns legat de *conceptul de național*. Complexul intraductibilității, într-o formă sau alta, este prezent în literatura română încă de la începuturile modernității sale. Dar nu totdeauna s-a spus astfel. A fost chiar o vreme cînd *intraductibilitatea* era considerată o glorie națională. Se afirma, de exemplu, cu mîndrie patriotică, că un cuvînt precum *dor* nu ar avea echivalent în alte limbi. Ulterior cineva a dezumflat astfel de suficiențe și a demonstrat că are echivalente perfecte în mai multe limbi romanice.¹⁹ Nici nu se putea altfel, de vreme ce dorul numește o trăire specific umană, fiind prezent, în literatură, încă din vechea lirică de dragoste a chinezilor; în *Păunul zboară spre miazăzi*, să zicem. Chestiunea ține de politica culturală a unei țări, care-și dorește răspîndite valorile literare în lume, prin intermediul eficient al traducerilor. În al doilea rînd, nu există scriitor care să nu spera la a fi tradus într-o limbă străină, dacă s-ar putea, de cea mai mare circulație. De aceea, traducerile vor conviețui fenomenului literar original, pe întreg parcursul manifestării acestuia, pînă în zilele noastre, iar istoriile literare îl vor consemna ca atare. Și aici, exemplul lui G.Călinescu a rămas unul bine reprezentat. Acesta a înregistrat cu consecvență activitatea scriitoricească originală, în paralel cu cea de traducere. Mai mult: un capitol aparte este dedicat strict traducătorilor care nu au avut și creații proprii.²⁰ E frumos să spui, ca Marin Preda: „Cine vrea să înțeleagă farmecul scriitorilor români, să învețe limba română!”, dar e fals, nerealist și imposibil să se întîmple așa ceva.

Ofensiva licențiosului reprezintă o altă agresiune la care este obligată și limba română actuală. Fenomenul este mai larg răspîndit în realitatea anumitor culturi; de sorginte occidentală, de regulă. Poate c-ar trebui să-l înțelegem mai bine, să-l cercetăm și să-i măsurăm limitele dintre normal și patologic. Dacă pînă mai ieri eram obișnuiți cu el mai ales în cea ce privește lumea celor fără o instrucție deosebită, astăzi el a pătruns și în discursul literar, nu o dată vizînd chiar pornograficul. Se cultivă și chiar se premiază, de către unele instituții ale societății, astfel de scrieri. E șocant să vezi un grup de tineri liceeni sau studenți, fete și băieți, care se întrec în a pronunța, din două în două cuvinte, numele organului sexual, mai ales bărbătesc. Să nu uităm că, în Europa, există o veche tradiție clasicistă care a degenerat, e drept, dar ce a avut meritul educației multor generații în sensul lui „ce se cuvîne” și „ce nu se cuvîne” a fi spus, mai ales în public. Emisiunile de largă audiență, mai ales TV, sînt pline de vulgarități de limbaj, acoperite cîte odată de celebrele „bip-uri”! Trebuie să se înțeleagă că, peste tot, este necesar să se impună un principiu fundamental, pentru ca sistemul numit Societate să funcționeze bine, și anume: Libertatea Mea de manifestare merge pînă unde nu încalcă libertatea de manifestare a Celuilalt, adică pînă la a nu-l incomoda, deranja pe celălalt.

Un “păcat” al tinereții oricărei limbii și anume lipsa *educării gîndirii* în vederea unei comunicări corecte, în special din punct de vedere logic și mai puțin informațional. Desigur, nu neglijăm lipsa flagrantă de cultură. Au crescut, astfel, îngrijorător, inclusiv în rîndul școliiților, anacolutele, exprimarea eliptică care nu mai are nici o logică subînțeleasă și așa mai departe. Acestea fac deliciul multor corectori de teze, la bacalaureate sau licențe, și sînt popularizate în mijloacele media. Ca totdeauna, în fața unor greșeli similare, lumea se amuză în loc să se îngrijoreze. Formulări precum: „*Personajul lui Camil Petrescu are conștiința pură, dar încărcată. El privește retrospectiv*

¹⁹ Bălan - Osiac, Elena, *Sentimentul dorului în poezia română, spaniolă și portugheză*, Ed.Univers, 1972.

²⁰ vezi *Istoria...*, ed. 1941, p.859.

spre viitor și se izolează de cei din jur sinucigându-se”, sau: „Poetul cântă satul de care nu te mai poți despărți odată ce l-ai părăsit” și multe, multe altele ce nu au nimic de-a face cu informația propriu-zisă.

Ne amuzăm când citim un „moment” caragialian precum cel numit *Proces-verbal*... Aflăm aici o probă de comic de limbaj generat tocmai de incoerența, ilogica etc. textului scris de un polițist de la mijlocul veacului al XIX-lea. Dar nu prea departe sîntem astăzi în ceea ce privește anumite limbaje și stiluri de specialitate, cel administrativ, de exemplu. Destule legi, trecute prin comisii de specialitate și aprobate de Parlamentul României, suferă uneori de lipsa rigorilor ortografice. O simplă virgulă, de pildă, pusă unde nu trebuie sau cum nu trebuie, poate genera discuții de reinterpretație a sensului fundamental al respectivei legi. Multe din abilele „chichițe avocățești”, cu care aceștia cîștigă bani buni sau prelungesc nepermis procesele din interese oculte, tocmai de aici pornesc. Apoi, cineva observa, și avea dreptate, „limbajul de lemn” al *Codului familiei*, prin formulele stereotipe, lipsite de orice expresivitate într-un eveniment cum ar fi cel al căsătoriei, când reprezentantul oficialităților se adresează mirilor cu cuvintele: „*Cetățene Ixulescu de bună voie și nesilit de nimeni...* etc.” Orice solemnitate, dar și căldură cerute de un asemenea eveniment dispar, sînt distruse de o formulare tip „slogan” („*Proletari din toate țările, uniți-vă!*”). Nu mai vorbim de redactările altor documente juridice, inclusiv despre banala... cerere.

Pronunția numelor proprii străine a devenit și ea un alt complex. O dovadă ar fi și faptul că au apărut multe îndreptare sau dicționare specializate de pronunție a cuvintelor străine. Repetăm: nu este vorba de pronunția unei limbi străine învățate, ci de cea a numelor proprii (de scriitori, personaje, oameni politici etc.) de către vorbitorul de rînd, aceste nume aparținînd mai multor contexte lingvistice, de la cea chineză, să spunem, la arabă. Este interesant de observat că limbile de circulație nu-și pun această problemă, noi însă da. Și astfel, foarte mult spațiu din rubricile de *cultivarea limbii române*, din mass-media etc. este acordat modului cum trebuie să pronunțăm un nume străin sau altul. Ni se indică, în acest scop, ultimele surse de pronunție, ceea ce nu e rău, numai că toți știm că există o anumită bază de articulație, determinată genetic, o anumită „configurație” a organelor vorbirii care fac ca aceleași sunete să fie articulate într-un fel într-o limbă și altfel în alta. Este clar că ne aflăm în fața unei noi forme de snobism, complex, cum spuneam, al unora dintre limbile de restrînsă circulație. De aceea și străinii, care vorbesc limba română, o fac în felul lor specific, „național”, să-i zicem.

Revenind de la literatură la realitate, să spunem că *limba rusă*, deși limbă a unui popor foarte numeros, nu prea are o circulație universală, dar ea nu comportă astfel de complexe lingvistice. Aici numele proprii străine se scriu chiar așa cum se pronunță: *Șekspir* pentru *Shakespeare*, *Ghiugo* pentru *Hugo*, *Gamlet* pentru *Hamlet* etc., iar neologismele se supun și ele, formal, adaptării totale la limba rusă. Limbile franceză sau engleză fac chiar cea mai brutală adaptare a cuvintelor străine propriilor lor reguli de pronunție. Spaniolului *Don Juan* (pronunțat: *Huan*), i se spune în franceză *Don Jüan*, lui *Don Qijote (Qihote)* - *Don Quișot*, *Buenos Aires* sună *Büenzar*. Pînă și pronunția internațională a cuvintelor latinești nu este respectată de francezi: *trivium* se zice *triviom*, *silvae* se citește *silvae*, adică cum se scrie, cu *ae*, nu cu *e*, pronunție de care se face mare haz la noi (*silva, silvae, la toamnă tataie!*, spune o glumă studentească) etc.

Să reamintim, în acest cadru, intervenția energetică a chinezilor care au avertizat statele lumii că nu vor întreține relații diplomatice decît cu cele care le vor respecta, printre altele, pronunția originară a unor nume proprii, printre care și cel al capitalei statului chinez. Pînă atunci se generalizase numele de *Pekin*. Scrierea și pronunția oficială impusă a fost, de atunci încolo, *Beijing*, cancelariile lumii supunîndu-se imediat acestui avertisment. Dar România nu este China, ceea ce se vede cu ochiul liber...

„*A vorbi frumos*” nu înseamnă numai „a fi cuviincios”, ci și a „vorbi îngrijit.” De aceea, un alt complex privește *cacofoniile*, într-un context mai larg al „vorbirii frumoase”. Eminescu, de exemplu, nu ținea cont de ele, pentru că și limba vorbită procedează la fel, unde sînt destul de frecvente, iar unele chiar stridente pentru urechile neobișnuite: „Află că cat tablă și nu găsesc”, îmi spunea, mai deunăzi, cineva. Dicționarele acceptă, cum se știe, unele cacofonii, cum ar fi: *Ion LuCA CAragiale* sau *BiseriCA CAtolică*. Judecata aceasta este de sorginte eminamente cultă și amintește atît de atitudinea Clasicismului față de puritatea stilurilor, cît, mai ales, de conceptul de *limbă literară*, definit ca „aspect îngrijit al limbii vorbite”. Gustul modern și-a însușit acest punct de vedere și s-au încetățenit diferite artificii lingvistice de evitare a cacofoniilor. Unul a fost pronunția cuvîntului „virgulă” între cuvintele generatoare de cacofonii, soluție la fel de nefericită: „Aflați că, virgulă, Casa de economii etc.” O altă practică constă în introducerea adverbului *ȘI* între cele două cuvinte din a căror incidență

ar rezulta o astfel de pronunție supărătoare. Se spune, de exemplu: *ca ȘI candidat, ca ȘI capodoperă* etc. Dar și în acest caz, uzul s-a transformat în abuz, invocatul *ȘI* punându-se stereotip chiar și acolo unde contextul lingvistic nu-l solicită: *ca ȘI student, ca ȘI om de afaceri* etc.

Se spune, și pe drept, că marii creatori nu au complexul pleonasmului, cacofoniei sau a altor fenomene ce siluiesc "naturalitatea" limbii. Dar de ce la ei "stricările de limbă" se numesc "*licențe poetice*", iar la noi, muritorii de rînd, „*greșeli de limbă*” violent sancționate?

Prezența *jargonului* în limbă e foarte veche și cunoscută. Mobilitate există și aici, evident, numai că după 2000 au apărut noi spații socio-culturale care și-au creat un argou. E vorba de *găștile de cartier* (cu multe consecințe nu numai negative, ci și de natură artistică și am în vedere muzica promovată de ele, desenul *grafitti* etc.), de *discotecile* frecventate de așa-zișii *clubberi* etc., forme instituționale care au înlocuit pinacotecile, bibliotecile etc., de *stadioanele*, mai ales cele de fotbal și așa mai departe. Cîteva exemple din categoria clubberilor: „*La Ieftinika*”, „locul din preajma discotecii, unde prețurile sînt mult mai mici; *greuceanu*, „folosit de obicei în expresii de genul *am făcut ceva la greuceanu*”, adică la greu; mult sau foarte mult”; *panoramă*, „prostituată, care vine în club, *la produs*, ușor de recunoscut după stilul vestimentar extrem de provocator” etc.

Au ieșit din zona clasică a *jargonului* unele cuvinte, fiind folosite destul de frecvent de tineri, în general, cum ar fi: *Beton, Haos, Tare, Fișos, -oasă, Bengos, -oasă, Super, Meserie, Marfă, GG* (de la engl. *good going*)” etc., toate folosite pentru aprecieri sau trăiri plăcute vs. *Fițe, Varză! Nașpa! Nasol!* Unele cuvinte își răstoarnă semantica, cum e cazul subst. *Belea!* care, mai nou, în argou, e utilizat ca superlativ pozitiv. *Frate! Prietene! Sora mea!* sînt cîteva dintre apelativele folosite mai nou.

Comunicarea pe noul și foarte folosit mijloc al *Internetului*, aduce și el fenomene de limbă cu șanse mari de răspîndire în rîndul tinerilor. Ne referim la scrierea cuvintelor prescurtat (ca în engleza americană vorbită, pentru economia de comunicare), folosirea unor modalități de transcriere insolite (*K*, pentru sunetul *CĂ*, *SH* pentru *Ș*, *TZ* pentru *Ț*, *DK* pentru „*dacă*”, *KKO*, „*cacao*” etc.; sau: *nashpa, coshmar, totzi* și altele.

Filmul, prezent masiv în programele televiziunilor, din cauza grabei, superficialității sau inculturii promovează de multe ori traduceri redată în titrări pline de greșeli de limbă și ortografie. Avînd în vedere ce se adresează vizualului, pericolozitatea răspîndirii formelor eronate este foarte mare. Aceeași observație și pentru textele ce curg pe *croll-urile* ecranelor TV, uneori cu viteze greu de citit. Cînd acestea sînt mai multe, chiar trei, ele devin adevărate mijloace de tîmpire a telespectatorilor.

Un alt fenomen, influențat de crainicii TV de „stil” american, privește mutarea accentului cuvintelor. Faptul pornește de la rapiditatea fluxului vorbirii, ca în cazul crainicilor de sport, surclasați deseori de dinamica jocului. Dacă regula, în limba română, era ca el sa stea pe penultima silabă, acum glisează, din ce în ce mai frecvent, către anti-penultima, de unde și mai multele variante acceptate de DOOM2; se pronunță *pAstilă* și nu *pasTilă*, *CApsulă* pentru *CapsUlă*, *Agora* și nu *agOra*, *EdiTOR* și nu *ediTOR*, *PROGnosticul* și nu *progmoSTIcul* etc.

Din totdeauna au existat, în paralel cu limbile literare, și subsisteme ale acestora marcate masiv de influențe, mai mult decît neologisme (acestea din urmă fiind necesare, în general). Fără alte comentarii, propunerea apărării limbii române, făcută după 2000, de G.Pruteanu, a fost cît se poate de semnificativă prin ea însăși.

Pentru epoca modernă, după franțuzisme, italienisme etc., a apărut *romgleza*. Nu intrăm în amănunte știute, ci doar observăm cum multe cuvinte englezești au intrat deja în uzul instituțional, inclusiv în cele media. Știrile abundă în formulări de tipul: „Ieri a avut un *briefing* la guvern privind vizita la București a unui membru din *board-ul* Băncii Mondiale, unde s-a semnat și Acordul *stand-by* cu FMI. S-a discutat, de asemenea, participarea României la *summitul* de la Madrid”. Nu mai miră pe nimeni astăzi prezența curentă, în limba română, a unor neologisme de tipul: *OK, Bay-bay, Ciao, Hello, Danke, Boss, Talk-show, By-pass, Top-model, Trendy, Reting* etc.; nici limbajul fotbalistic, în care se folosesc în mod curent termeni proveniți din engleză. Cît despre cel al tehnologiilor *IT*, nici nu mai vorbim.

Mai interesant, însă, datorită masivului fenomen al migrației românilor, pentru găsirea unui loc de muncă în unele țări europene, în special, au apărut mai multe variante al unor „graiuri”, să le zicem, cum ar fi *româno-italian, româno-spaniol, româno-australian* și așa mai departe. Cîteva exemple care au și un anume pitoresc. Numai la cîteva luni după ce s-a transferat la o echipă din Italia (în 1990), fotbalistul Florin Raducioiu a șocat românii vorbind o limbă puțin inteligibilă prin accentul italianizant și melanjul lingvistic. Fotomodelul Ramona Bădescu a fost surprinsă vorbind tot „româno-italiana”, cînd, în calitate de coprezentatoare a Festivalului „*Cerbul de Aur*” (2005), a spus: „Anul

două mii *quattro*” sau: „Să se *curunteze*” (în loc de „*să se încrunte*”) etc. Așadar, lingvistic, se înregistrează o intrare de cuvinte din aceste limbi în română, sub forma unor neologisme, fapt obișnuit, normal, cum mai spuneam. Că tinerii introduc aproape inconștient în discursul lor cuvinte sau chiar expresii englezești, faptul e cunoscut. Acum se întâmplă același lucru și cu expresii din italiană sau spaniolă. Cîteva exemple de cum vorbesc românii din Italia²¹: „Ea este *mia molie*” (it. *mia moglie*, “sotia mea”); „*Îi purtam* toată ziua cu mașina” (it. *portare in macchina*, “a duce cu mașina”); „Am lucrat *fori* pentru doi ani” (it. *avorare fuori*, “a munci în afara orașului”) etc.

Destui ziariști salută astfel de „mutații”, vorbind elogios și încurajator despre „*Tinerii (care) reinventează limba română*”.²² Doar un post TV are o scurtă emisiune despre „*Cum vorbim noi*”, adică: ziariștii (*Realitatea TV*), iar un altul, într-o emisiune de umor, „*Cîrcotașii*”, face referințe și la greșelile de exprimare ale crainicilor din media. Tot astfel se explică de ce actuala ediție a DOOM-ului (*Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, 2005) manifestă, în domeniul atît de sensibil al normativului permisivitate, spirit de toleranță, populism, uneori mai mult încurcînd decît limpezind lucrurile.

În sfîrșit, interesant ni se pare și faptul că și aceste contexte lingvistice străine, cum semnaleză specialiștii, primesc ca neologisme... cuvinte românești, fenomen necunoscut pînă acum.

La cele spuse pînă aici avem două concluzii. Una trimite la parabola „*paharului jumătate gol*”, pentru că cele spuse de noi au fost mai mult critice, negative decît laudative. Haideți atunci să întoarcem paharul! Expresia „*Paharul așezat cu gura în jos*” semnifică, în tradiția românească, următoarele: găsești tot ce cauți și, mai ales, tot ce-ai căutat și n-ai găsit înainte de a-l întoarce. Să verificăm, poate ni se confirmă și nouă această credință aplicată limbii române actuale.

A doua, adaptează intereselor noastre o glumă englezească, tot cu un pahar cu apă: „- John!; - Yes, Sir!; - Adu-mi un pahar cu apă!; - Ok, Sir!; - John!; - Yes, Sir!; - Mai adu-mi încă unul!; - Bine, Sir!; - John!; - Mai adu-mi un pahar cu apă...; - Dar, Sir, nu va face bine atîta apă...; - John, ești nebun, nu vezi că arde biblioteca?” Noi vă invităm să citiți: „*Oameni buni, nu vedeți că începe să ardă Limba română?*”

---

²¹ Vezi Ionela Luchian, *O nouă limbă: romano-italiana*, în: „*Ev.Zilei*”, 4 Iulie 2007.

²² Vezi ilustrativ doar articolul, *Tinerii reinventează limba română*, în: „*Gîndul*”, 07 iulie 2007.